

упровадження сучасних інструментів розвитку інтелектуального капіталу та творчого мислення, стимулювання й підтримки патентної активності, а також належний правовий супровід створення та комерціалізації ОПІВ, їх ефективну охорону та управління відповідними правами.

Список бібліографічних посилань

1. Біловол Р. І. Методологічні підходи до формування політики і стратегії в управлінні підприємством // Економіка та суспільство. 2017. Вип. 10. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/13.pdf.
2. Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба. URL : <https://hups.mil.gov.ua/>.

УДК 347.77/.78:001.894

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВІНАХІДНИЦТВА

Ткачов Максим Михайлович,

кандидат наук, доцент,

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Україна, м. Харків

***Анотація.** У доповіді досліджено сутність та структуру правового механізму винахідництва. Розкрито його ключові складові: нормативно-правову базу, інституційне забезпечення, процедури патентування, механізми комерціалізації та захист прав. Обґрунтовано їх значення у формуванні прозорого, ефективного та збалансованого регулювання у сфері інновацій. Показано, що наявність дієвого правового механізму винахідництва є передумовою розвитку науково-технічного потенціалу України та її інтеграції у світову економіку.*

***Ключові слова:** правовий механізм, винахідництво, патентування, інтелектуальна власність, комерціалізація, захист прав, інноваційна діяльність.*

***Abstract.** The report studies the essence and structure of the legal mechanism of invention. Its key components are revealed: regulatory framework, institutional support, patenting procedures, commercialization mechanisms and protection of rights. Their importance in the formation of transparent, effective and balanced regulation in the field of innovation is substantiated. It is shown that the presence of an effective legal mechanism of invention is a prerequisite for the development of scientific and technical potential of Ukraine and its integration into the world Economy.*

Keywords: legal mechanism, invention, patenting, intellectual property, commercialization, protection of rights, innovation activity.

Винахідництво є фундаментальною складовою інноваційного розвитку, адже воно забезпечує створення нових технологій, продуктів та рішень, які стимулюють економічне зростання і науково-технічний прогрес. Проте винахід не може стати суспільно корисним надбанням без чітко сформованого правового механізму, що регулює процес його створення, реєстрації, використання та захисту. Правовий механізм винахідництва охоплює норми законодавства, інституційні структури та процедури, які гарантують захист прав винахідників і забезпечують баланс інтересів держави, бізнесу та суспільства.

В умовах глобалізації та активної інтеграції України у світовий економічний і науковий простір питання формування дієвого правового механізму винахідництва є надзвичайно актуальним. Він забезпечує захист прав інтелектуальної власності, сприяє комерціалізації інновацій, залучає інвестиції у науково-технічну сферу та підвищує міжнародну конкурентоспроможність. Недосконалість правового механізму може призвести до відтоку інтелектуального капіталу, зменшення інноваційної активності та втрати державою стратегічних переваг.

Складові правового механізму винахідництва, на нашу думку, слід формувати й обґрунтовувати в наступному вигляді.

1. Нормативно-правова база. Основу правового механізму складають закони, підзаконні акти та міжнародні договори, що регулюють сферу інтелектуальної власності. В Україні ключовим документом є Цивільний кодекс України та Закон «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Також важливим є дотримання міжнародних угод, зокрема Паризької конвенції про охорону промислової власності та Угоди TRIPS. Наявність якісної нормативної бази створює умови для прозорого та справедливого регулювання відносин між винахідниками і користувачами технологій.

2. Інституційне забезпечення. Ефективна реалізація правового механізму неможлива без діяльності спеціалізованих державних та міжнародних органів. В Україні цю функцію виконує Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ), який займається реєстрацією патентів, моніторингом дотримання прав та наданням консультаційних послуг. Міжнародний рівень представлений

Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (WIPO). Інституційні структури виступають гарантом легітимності та захищеності винаходів.

3. Процедури патентування і правової охорони. Важливим елементом є встановлення чітких правил подання заявки, експертизи, отримання патенту та його продовження. Ці процедури дозволяють визначити авторство, новизну та практичну цінність винаходу. Правова охорона гарантує, що винахідник має виключні права на використання своєї розробки протягом певного строку. Це стимулює науковців до активнішої винахідницької діяльності та захищає їхні інтереси від неправомірного використання.

4. Механізми комерціалізації. Правовий механізм винахідництва охоплює і процедури введення винаходів у господарський обіг. Це включає ліцензування, передачу прав, укладання договорів франчайзингу чи спільного використання технологій. Завдяки комерціалізації винахід перетворюється з ідеї на економічно значущий актив. Вона дозволяє винахідникам отримувати дохід, а підприємствам – підвищувати конкурентоспроможність.

5. Захист прав та вирішення спорів. Не менш важливою складовою є система захисту прав винахідників у випадку їх порушення. Вона передбачає адміністративні, цивільно-правові та кримінальні засоби впливу, а також можливість звернення до суду чи міжнародних арбітражних інстанцій. Ефективний захист прав гарантує винахідникам безпечно використання результатів їхньої інтелектуальної праці. Це зміцнює довіру до національної системи охорони інтелектуальної власності.

Таблиця 1.

Порівняльна таблиця складових правового механізму винахідництва

Складова	Сутність	Практичне значення
<i>Нормативно-правова база</i>	Закони, кодекси, міжнародні угоди, що регулюють сферу інтелектуальної власності.	Формує основу правового регулювання, визначає правила та права учасників винахідницької діяльності.

Складова	Сутність	Практичне значення
<i>Інституційне забезпечення</i>	Діяльність державних і міжнародних органів, що здійснюють реєстрацію та контроль.	Гарантує дотримання прав винахідників і легітимність правової охорони.
<i>Процедури патентування і правової охорони</i>	Подання заявок, експертиза, видача патентів і продовження їх дії.	Забезпечує визначення авторства, виключні права та правовий захист.
<i>Механізми комерціалізації</i>	Ліцензування, передача прав, договори щодо використання винаходів.	Дозволяє перетворювати винахід на економічний актив, приносити дохід винахіднику і користь бізнесу.
<i>Захист прав та вирішення спорів</i>	Система правових заходів при порушенні прав винахідників.	Гарантує справедливість, відновлення прав і зміцнює довіру до правової системи.

Джерело: сформовано автором

Правовий механізм винахідництва є багатокомпонентною системою, що включає правові норми, інституції, процедури патентування, механізми комерціалізації та захисту прав. Його ефективне функціонування створює умови для розвитку винахідництва, стимулює інноваційну діяльність та сприяє інтеграції України у світовий інноваційний простір. Вдосконалення правового механізму дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки та зміцнити позиції країни у глобальній науково-технічній спільноті.

Список використаних джерел

1. Перерва П. Г., Борзенко В. І., Кобелева Т. О. Інтелектуальна власність: магістерський курс : підручник. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2019. – 1002 с.
2. Nagy S., Sikorska M., Pererva P. Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали 9-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 19 квітня 2018 р. – Київ, 2018. – С. 21–22.
3. Податкова звітність як стратегічний інструмент ділових комунікацій і прийняття управлінських рішень / Н. Ю. Єршова, О. В. Лега, О. С. Прокопишин та ін. //

Актуальні питання економічних наук. – 2025. – № 9. – С. 1–19. – DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14986292>.

4. Pererva P. G., Kobieliava T. O., Shaulska L. V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2023. – № 1 (23). – С. 43–50. – URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.

5. Сіренко І., Лега О. Мінімізація ризиків договірної політики при укладенні ЗЕД-контрактів // Цифрова економіка та економічна безпека. – 2024. – № 1 (10). – С. 159–163. – DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-28>.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. Technology transfer / P. G. Pererva. – Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. – 668 p.

7. Балан О. С., Перерва П. Г., Лега О. В. Розвиток методів формування собівартості та ціни науково-інформаційної продукції в системі менеджменту «розумного підприємства» // Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит. – 2024. – № 9 (199). – С. 72–81. – DOI: 10.20998/2313-8890.2024.09.06.

8. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T. O. Compliance program : [tutorial]. – Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prints», 2019. – 689 p.

9. Канцедал Н. А., Лега О. В., Морозов Є. О. Цифровізація логістики: нові технології для покращення управління та оптимізації // Економічний простір. – 2025. – № 199. – С. 45–51. – DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.199.45-51>.

10. Kosenko A. V., Tkachev M. M., Kobieliav V. M., Pererva P. G. Innovative compliance of technology to combat corruption // Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds / S. M. Illiashenko, W. Strielkowski (eds.). – 1st edition. – Prague, 2018. – P. 285–295.

11. Pererva P. G., Kobieliava T. O., Shaulska L. V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2023. – № 1 (23). – С. 43–50. – URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.

12. Sikorska M., Kocziszky György, Pererva P. G. Compliance service at guest services enterprises // Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Полтава, 2017. – С. 389–391.

13. Кобелєва Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи : монографія. – Харків : Планета-Принт, 2020. – 354 с.